

HOZIRGI KUNDA YOSHLARNING HUQUQIY ONG VA HUQUQIY
MA'DANIYATGA BO'LGAN EHTIYOJI

Muhammadiyah Dilsora

Nizomiy nomidagi O'zMPUning Tarix fakulteti Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi
yunalishi 101-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarning huquqiy ong va huquqiy madaniyat tushunchalarining mohiyati, ularning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati hamda yoshlar o'rtasida huquqiy savodxonlikni oshirishning dolzarb yo'llari tahlil etiladi. Maqolada yoshlarning huquqiy bilimga bo'lgan ehtiyoji, huquqiy tarbiyaning oila, maktab va oliy ta'lim muassasalaridagi o'rni ko'rib chiqiladi. Shuningdek, raqamli muhitda yoshlar huquqlarining muhofazasi, huquqiy ong shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar va davlat yoshlar siyosatining ushbu sohadagi roli ham o'rganiladi. Xulosa sifatida huquqiy madaniyatni yuksaltirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Huquqiy ong, huquqiy madaniyat, yoshlar siyosati, huquqiy tarbiya, fuqarolik jamiyati, huquqiy savodxonlik, yoshlar huquqi, demokratik davlat, raqamli huquq.

Аннотация: В данной статье анализируется сущность понятий правового сознания и правовой культуры молодёжи, их значение в современном обществе, а также актуальные пути повышения правовой грамотности среди молодёжи. Рассматривается потребность молодёжи в правовых знаниях, роль семьи, школы и высших учебных заведений в правовом воспитании. Кроме того, исследуются защита прав молодёжи в цифровой среде, факторы, влияющие на формирование правового сознания, и роль государственной молодёжной политики в данной сфере. В качестве заключения даются практические рекомендации по повышению правовой культуры.

Ключевые слова: Правовое сознание, правовая культура, молодёжная политика, правовое воспитание, гражданское общество, правовая грамотность, права молодёжи, демократическое государство, цифровое право.

Abstract: This article analyzes the essence of the concepts of legal consciousness and legal culture among youth, their significance in modern society, and relevant ways to improve legal literacy among young people. The need of youth for legal knowledge, the role of family, school, and higher education institutions in legal education are examined. Additionally, the protection of youth rights in the digital environment, factors influencing the formation of legal consciousness, and the role of state youth policy in this area are studied. Practical recommendations for enhancing legal culture are provided as conclusions.

Keywords: Legal consciousness, legal culture, youth policy, legal education, civil society, legal literacy, youth rights, democratic state, digital law.

Demokratik huquqiy davlat qurishda jamiyatning barcha a'zolari, xususan yoshlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar nafaqat huquqiy bilimga, balki ushbu bilimlarni kundalik hayotda qo'llay olish malakasiga ham ehtiyoj sezmoqda.⁸ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan huquq va erkinliklar har bir fuqaroning, jumladan yoshlarning ham, faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishini talab etadi.⁹

Jamiyatda huquqiy madaniyat darajasi qanchalik yuqori bo'lsa, qonun buzilish holatlari shunchalik kam uchraydi, insonlar o'z huquqlarini himoya qila oladi va davlat institutlariga ishonch ortadi.

Aynan shu sababli yoshlarni huquqiy tarbiyalash bu shunchaki maktab darsi emas, balki kelajak jamiyatning poydevorini qurish demakdir.¹⁰ Bilamizki, huquqiy ong (pravosoznaniye) — bu shaxsning huquqqa, qonunlarga, huquqiy tartibotga bo'lgan munosabatini ifodalovchi bilimlar, hissiyotlar, baholashlar va e'tiqodlar majmuasidir.¹¹

Huquqiy madaniyat huquqiy ongning amaliyotdagi ifodasidir. U faqat qonunlarni bilishni emas, balki ularni hurmat qilishni, ularga rioya etishni va huquqiy yo'l bilan muammolarni hal qilishni o'z ichiga oladi.¹² Huquqiy madaniyatli inson:

1. o'z huquqlari va boshqalarning huquqlarini biladi va hurmat qiladi;
2. nizoli vaziyatlarda qonuniy yo'llarni tanlaydi;
3. davlat institutlari bilan konstruktiv muloqot qila oladi;
4. jamiyatdagi huquqiy jarayonlarda faol ishtirok etadi;
5. huquqiy madaniyat bu fuqarolik jamiyatining asosiy tayanchi hisoblanadi.¹³

Jamiyatdagi huquqiy madaniyat darajasi qonunchilikka hurmat, korrupsiyaning kamligi, inson huquqlarining himoyalaniishi kabi ko'rsatkichlar orqali o'lchanadi. Bugungi kunda yoshlar juda ko'p huquqiy vaziyatlarga duch keladi ish joyi, ijara shartnomasi, onlayn xaridlar, ijtimoiy tarmoqlardagi munosabatlar, ta'lim huquqlari va boshqalar.¹⁴ Ammo ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlarning katta qismi o'z huquqlarini bilmaydi yoki ularni qo'llash yo'llaridan bexabar.

Bu holat ularni ekspluatatsiya, aldov va huquq buzilishiga nisbatan zaif qiladi. O'zbekistonda "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonun doirasida yoshlarni huquqiy tarbiyalash masalasiga alohida e'tibor qaratilgan.¹⁵ Shunga qaramay, amaliyotda yoshlarning huquqiy savodxonlik darajasi hali ham yetarli emas. Buning asosiy sabablari quyidagilardir:

- maktab va oliy ta'limda huquq fanining nazariy xarakter kasb etishi, amaliy ko'nikmalar yetishmasligi;
- oilada huquqiy tarbiyaning zaif bo'lishi;
- huquqiy axborot manbalarining kam va qiyinlik bilan tushunilishi;
- yoshlar o'rtasida "Huquq faqat huquqshunoslarga kerak" degan noto'g'ri tasavvurning tarqalganligi. XXI asr yoshlari raqamli makon va real hayot oralig'ida yashaydi.

⁸Mirziyoyev, Sh.M. (2017). Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent: O'zbekiston. – 56 b.

⁹O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2023). Toshkent: O'zbekiston. – 80 b.

¹⁰To'xtasinov, A.T. (2019). Yoshlar huquqiy madaniyatini shakllantirish muammolari. Toshkent: Akademiya. – 180 b.

¹¹Raximov, B.X. (2020). Huquqiy ong va huquqiy madaniyat nazariyasi. Toshkent: TDYul. – 215 b.

¹⁴O'zbekiston Respublikasi «Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida»gi Qonun. (2016). Toshkent: Adolat.

Onlayn savdo, ijtimoiy tarmoqlarda shaxsiy ma'lumotlar, kiberbulling, mualliflik huquqi bularning barchasi zamonaviy yoshlar duch keladigan yangi huquqiy muammolardir.¹⁶ Aynan shu sababli bugungi kunda "raqamli huquq savodxonligi" tushunchasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Raqamli muhitda yoshlarning huquqiy savodxonligi quyidagi bilimlarni o'z ichiga olishi zarur:

- shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish huquqi va uni qo'llash yo'llari;
- onlayn shartnomalar va iste'molchi huquqlari;
- mualliflik va intellektual mulk huquqlari;
- kiberbulling va onlayn ta'qibga qarshi huquqiy choralar;
- ijtimoiy tarmoqlarda so'z erkinligi va uning chegaralari. O'zbekistonda yoshlarning huquqiy bilimini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan.¹⁷

Prezident Sh.M.Mirziyoyev tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida huquqiy ta'lim va tarbiyani kuchaytirish bo'yicha bir qator muhim chora-tadbirlar ko'rilmogda:

1. maktab o'quv dasturlarida huquq fanini kuchaytirish;
2. yoshlar markazlari qoshida bepul yuridik maslahat xizmatlarini yo'lga qo'yish
3. "Yoshlar - kelajagimiz" dasturi doirasida huquqiy savodxonlik tadbirlarini tashkil etish;
4. oliy ta'lim muassasalarida huquqiy klinikalar tashkil qilish;
5. ijtimoiy tarmoqlarda rasmiy huquqiy axborot kanallarini rivojlantirish

Saidov A.X. ta'kidlaganidek, davlatning huquqiy tarbiya sohasidagi faoliyati qonunlar qabul qilish bilan cheklanib qolmasdan, ularni aholining, ayniqsa yoshlarning qalbiga yetkazishni ham o'z ichiga olishi lozim.¹⁸

Xulosa qilsak, yoshlarning huquqiy ong va huquqiy madaniyati — bu demokratik va huquqiy davlatning poydevori hisoblanadi. Bugungi kunda yoshlarni huquqiy jihatdan savodli qilish faqat huquqshunoslarning emas, balki oila, maktab, davlat va butun jamiyatning umumiy vazifasidir.¹⁹

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. (2023). Toshkent: O'zbekiston. 80b.
2. Karimov, I.A. (1997). Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. Toshkent: O'zbekiston. 64 b.
3. Mirziyoyev, Sh.M. (2017). Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent: O'zbekiston. 56 b.
4. To'xtasinov, A.T. (2019). Yoshlar huquqiy madaniyatini shakllantirish muammolari. Toshkent: Akademiya. 180 b.

5. Raximov, B.X. (2020). Huquqiy ong va huquqiy madaniyat nazariyasi. Toshkent: TDYuI. 215 b.
6. Sokolov, N.Ya. (1987). Professional'noe pravosoznanie yuristov. Moskva: Nauka. 153 b.
7. Lukasheva, E.A. (2001). Pravo, moral', lichnost'. Moskva: Nauka. 263 b.